

УДК 342.7:334.722:004.738.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.11>

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Бисага Ю.М.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Директор Інституту держави і права країн Європи,
Заслужений юрист України
ORCID: 0000-0002-8797-566

Бисага Ю.М. Електронна комерція як інструмент реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність.

В науковій статті досліджено сутність та розвиток електронної комерції як ключового елементу сучасної економіки, яка суттєво змінює традиційні бізнес-моделі та створює нові можливості для підприємців та споживачів. Аналізується вплив інформаційно-комунікаційних технологій на економічний розвиток і вказується на їх вирішальну роль у впровадженні електронної комерції.

Досліджено кілька ключових інновацій, що сприяли стрімкому зростанню електронної комерції, а саме: персоналізація на основі штучного інтелекту, омніканальність торгівлі через різні платформи та інтеграція безпечних електронних платежів за допомогою новітніх технологій, таких як блокчейн. Окрім технологічних аспектів, розглядаються соціальні й економічні чинники, що сприяли розвитку електронної комерції, серед яких пандемія COVID-19, зміна споживчих звичок та зростання логістичних компаній.

Стаття також охоплює питання правового регулювання електронної комерції, аналізуючи міжнародні нормативно-правові акти. Зроблено висновок, що електронна комерція є складним явищем, яке включає не лише торговельні операції, а й супутні бізнес-процеси, такі як маркетинг, обробка даних та управління ланцюгами постачання. Вказується на необхідність подальшого розвитку правової бази для її ефективного функціонування в Україні та світі.

Запропоновано під електронною комерцією розуміти процес купівлі, продажу або обміну товарами, послугами та інформацією за допомогою електронних засобів, переважно через Інтернет платформи, охоплюючи різноманітні бізнес-процеси, як-от: онлайн-торгівлю, електронні платежі, цифровий маркетинг, управління ланцюгами постачання тощо.

Встановлено, що взаємозв'язок між правом на підприємницьку діяльність та електронною комерцією полягає в тому, що електронна комерція є однією з форм реалізації підприємницької діяльності, яка адаптована до сучасних умов цифрової економіки та розвитку інформаційних технологій, зокрема, даний взаємозв'язок втілюється крізь призму наступних правовідносин: *право на підприємницьку діяльність як основа*. Конституційне право на підприємницьку діяльність забезпечує можливість вільно обирати й здійснювати економічну діяльність з метою отримання прибутку. Це право охоплює свободу вибору форми ведення бізнесу, розпорядження прибутком і захисту своїх інтересів у процесі здійснення господарської діяльності; *діджиталізація як форма підприємництва*. Електронна комерція (e-commerce) розширює традиційні можливості ведення бізнесу, пропонуючи нові шляхи для підприємців через Інтернет. Вона охоплює не лише купівлю-продаж товарів і послуг, а й різні бізнес-процеси, пов'язані з обміном цифрової інформації, веденням фінансових транзакцій та управлінням логістикою; *цифрові можливості*. Завдяки електронній комерції, право на підприємницьку діяльність розширюється за рахунок доступу до глобальних ринків і спрощення взаємодії з клієнтами, що дозволяє вести бізнес незалежно від географічних меж і часу. Підприємці можуть швидко впроваджувати нові технології, автоматизувати бізнес-процеси та забезпечувати індивідуальний підхід до споживачів через цифрові платформи; *захист, забезпечення та врегулювання*. Так, держава, реалізуючи конституційне право на підприємницьку діяльність, повинна забезпечувати правове регулювання електронної комерції. Вказане включає захист прав споживачів, контроль за якістю послуг, регулювання цифрових підписів, захист персональних даних і підтримку безпеки онлайн-платежів; *інновації та конкуренція*.

Електронна комерція стимулює розвиток підприємництва, посилюючи конкуренцію завдяки можливостям інновацій. Підприємці, що працюють в e-commerce, отримують конкурентні переваги через ефективність цифрових технологій і глобальні можливості.

Ключові слова: електронна комерція, цифрові технології, правове регулювання, конституційне право на підприємницьку діяльність, економічна свобода, інформаційно-комунікаційні технології, глобалізація, цифровізація, національні стандарти, міжнародні стандарти, економічний розвиток, цифрова економіка, електронна торгівля.

Byssaga Yu.M. Electronic commerce as a tool for implementation of the constitutional right to business activity.

The scientific article examines the essence and development of e-commerce as a key element of the modern economy, which significantly changes traditional business models and creates new opportunities for entrepreneurs and consumers. The impact of information and communication technologies on economic development is analyzed and their decisive role in the implementation of electronic commerce is indicated.

Several key innovations that have fueled the rapid growth of e-commerce are explored, namely: AI-powered personalization, omni-channel commerce across platforms, and the integration of secure electronic payments using emerging technologies such as blockchain. In addition to technological aspects, social and economic factors that contributed to the development of e-commerce are considered, including the COVID-19 pandemic, changing consumer habits and the growth of logistics companies.

The article also covers the issue of legal regulation of electronic commerce, analyzing international legal acts. It is concluded that e-commerce is a complex phenomenon that includes not only trade transactions but also related business processes such as marketing, data processing and supply chain management. The need for further development of the legal framework for its effective functioning in Ukraine and the world is indicated.

E-commerce is proposed to be understood as the process of buying, selling or exchanging goods, services and information using electronic means, mainly through Internet platforms, covering a variety of business processes, such as: online trade, electronic payments, digital marketing, supply chain management, etc. .

It was established that the relationship between the right to entrepreneurial activity and e-commerce is that e-commerce is one of the forms of entrepreneurial activity that is

adapted to the modern conditions of the digital economy and the development of information technologies, in particular, this relationship is embodied through the prism the following legal relations: the right to entrepreneurial activity as a basis. The constitutional right to entrepreneurial activity provides an opportunity to freely choose and carry out economic activity for the purpose of obtaining profit. This right covers the freedom to choose the form of doing business, dispose of profits and protect one's interests in the process of carrying out economic activities; digitalization as a form of entrepreneurship. Electronic commerce (e-commerce) expands the traditional possibilities of conducting business, offering new ways for entrepreneurs through the Internet. It covers not only the purchase and sale of goods and services, but also various business processes related to the exchange of digital information, conducting financial transactions and managing logistics; digital capabilities. Thanks to electronic commerce, the right to do business is expanded by accessing global markets and simplifying interaction with customers, which allows doing business regardless of geographical boundaries and time. Entrepreneurs can quickly implement new technologies, automate business processes and provide an individual approach to consumers through digital platforms; protection, security and settlement. Thus, the state, realizing the constitutional right to entrepreneurial activity, must ensure legal regulation of electronic commerce. This includes the protection of consumer rights, control over the quality of services, regulation of digital signatures, protection of personal data and support for the security of online payments; innovation and competition. E-commerce stimulates the development of entrepreneurship, increasing competition through opportunities for innovation. Entrepreneurs working in e-commerce gain competitive advantages due to the efficiency of digital technologies and global opportunities.

Key words: e-commerce, digital technologies, legal regulation, constitutional right to entrepreneurship, economic freedom, information and communication technologies, globalization, digitalization, national standards, international standards, economic development, digital economy, e-commerce.

Постановка проблеми. Електронна комерція стрімко стає невід'ємною частиною глобальної економіки, надаючи підприємцям нові можливості для ведення бізнесу та розширення ринків. В Україні розвиток електронної комерції відбувається на тлі активної цифровізації, що створює сприятливі умови для ведення підприємницької діяльності через електронні платформи. Проте, незважаючи на існуючий

прогрес, існує низка проблемних питань, що перешкоджають повноцінній реалізації права на підприємницьку діяльність в електронному середовищі. Зокрема, це правова невизначеність у регулюванні електронних угод, захисту прав споживачів та конфіденційності даних, а також відсутність достатньо чітких механізмів контролю за дотриманням законодавства в сфері електронної комерції.

Реалізація конституційного права на підприємницьку діяльність набуває нового значення в умовах цифрової трансформації економіки. Електронна комерція стає важливим інструментом для малого та середнього бізнесу, який забезпечує доступ до нових ринків і спрощує процес укладання договорів. Водночас виникає необхідність удосконалення правових механізмів, які б дозволили захистити інтереси підприємців та споживачів, забезпечуючи стабільність і правову визначеність в електронних транзакціях. Враховуючи зростаючу роль електронної комерції у світовій економіці, актуальність дослідження правових аспектів її функціонування в контексті реалізації конституційних прав є очевидною та вимагає системного підходу для вдосконалення національного законодавства в цій сфері.

Стан опрацювання проблематики. У науковій літературі питанням електронної комерції, як з теоретичної, так і з практичної точки зору, присвячували свої дослідження такі вчені, як О. Андронік, А. Воронін, І. Балабанов, Д. Белл, Д. Белов, М. Белова, Л. Герстнер, Г. Дункан, Д. Еймор, В. Звасс, М. Кастельс, Л. Клімченя, О. Кобелев, Д. Козьє, А. Саммер, І. Стрелец, Л. Пономаренко, О. Сазонець, І. Свидрук, В. Христіановський, О. Шалева, І. Верес, Г. Ярега, А. Іванов, Л. Березовська, А. Кириченко та інші науковці.

Разом з тим, право на здійснення підприємницької діяльності та гарантії його реалізації були досліджені багатьма науковцями, серед яких можна відзначити М.В. Вітрука, М.І. Матузова, М.П. Орзіха, М.І. Козюбру, В.Ф. Погорілка, П.М. Рабіновича, С.В. Різника, Ю.М. Тодику, О.О. Чуб, В.М. Шаповала, В.С. Щербину та інших.

Незважаючи на наявність численних досліджень у сфері електронної комерції та її правового регулювання, питання щодо вироблення єдиного підходу до визначення правового статусу електронної комерції як засобу реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність залишається відкритим і потребує подальшого дослідження. Актуальність цього питання зумовлена тим, що електронна комерція стає невід'ємною частиною сучасної економіки, забезпечуючи швидкий доступ до ринків, зниження витрат та підвищення ефективності підприємницької діяльності. Проте відсутність уні-

фікованого правового підходу до регулювання цього явища на національному та міжнародному рівнях створює ризики для правової визначеності та захисту підприємницьких прав. Важливим залишається пошук збалансованого підходу, який би забезпечував ефективність електронної комерції та водночас гарантував дотримання основоположних принципів і прав, закріплених у конституційних нормах.

Метою наукової статті є комплексне дослідження правового регулювання електронної комерції як інструменту реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, зокрема аналіз існуючих підходів до правового забезпечення цієї сфери в Україні та світі, визначення проблем та прогалин у національному законодавстві, а також розробка пропозицій щодо його вдосконалення з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних викликів цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу. Електронна комерція стала ключовим компонентом сучасної економіки, змінюючи традиційні моделі бізнесу та створюючи нові можливості для підприємців і споживачів. Цей розвиток зумовлений широким впровадженням цифрових технологій, які дозволяють здійснювати торговельні операції з будь-якої точки світу, знижуючи витрати та підвищуючи ефективність комерційних процесів.

Право на підприємницьку діяльність, закріплене у конституціях різних країн, є основоположним для розвитку економічної свободи та інновацій. Це право забезпечує можливість здійснення комерційної діяльності без необґрунтованих обмежень та перешкод, надаючи підприємцям законодавчі гарантії для реалізації їх бізнес-ідей і забезпечення стабільності на ринку. В умовах цифрової епохи важливо забезпечити правовий захист цього права в контексті електронної комерції, що потребує адаптації існуючих правових норм до нових реалій.

Економічний прогрес країн світу оцінюється за різними критеріями, серед яких важливе місце займає рівень їх технологічного розвитку. Зокрема, вдосконалення інформаційних технологій, включаючи Інтернет платформи, а також глобалізація цього процесу значно вплинули на міжнародну торгівлю. Починаючи з 60-х років ХХ століття, підприємства почали здійснювати електронні транзакції за допомогою ранніх комп'ютерних мереж [1].

Розвиток Інтернету призвів до економічного розвитку розвинених країн світу. Позаяк економічний прорив розвинених країн світу відбувається не тільки за рахунок збільшення кількості комп'ютерів, але також внаслідок їх об'єднання в мережу. Таким чином, мережева уніфікація різко трансформує як політико-соціальні, так і економічні відносини [2].

Як справедливо підкреслюють С.В. Стендер, О.І. Лисак, Н.Е. Лук'яненко електронна комерція становить собою один із найвизначніших досягнень ери Інтернету і вважається символом ХХІ століття. Її застосування виходить далеко за межі просто онлайн-покупок і охоплює операції з купівлі та продажу товарів і послуг у сегментах B2B, B2C, C2C, а також обіг грошових коштів і обробку даних. Якщо перше десятиліття ХХІ століття ознаменувалося появою екосистем електронної торгівлі, то в останні десять років вони зазнали стрімкого зростання. Так, науковиці виділяють три ключові інновації, що сприяли прогресу електронної торгівлі:

1. *Персоналізація* – завдяки штучному інтелекту та машинному навчанню стало можливим аналізувати великі обсяги даних, що дозволило створювати персоналізований досвід покупок для користувачів. Адаптація до змін у поведінці споживачів і зворотний зв'язок сприяли покращенню загального клієнтського досвіду;
2. *Оmnіканальність* – розширення можливостей Інтернету сприяло популяризації соціальних мереж. За даними звіту компанії Google, майже 85% споживачів розпочинають свою покупку на одній платформі, а завершують її на іншій. Це призвело до інтеграції онлайн та офлайн-каналів продажів, а також соціальних платформ з платформами електронної комерції;
3. *Безпечні платежі* – швидкі й зручні електронні платежі зробили процес оплати простим і безперешкодним. Наприклад, такі платіжні системи, як Google Wallet, Apple Pay та інші мобільні гаманці, стали доступними для користувачів смартфонів. Технологія блокчейн все більше використовується для прискорення та захисту цих транзакцій, забезпечуючи безпечні покупки онлайн [3].

Разом з тим, доктором економічних наук, доцент, Заслуженим економістом України, професором кафедри фінансів, банківської справи та страхування окреслюються наступні чинники, що вплинули на виникнення і швидкий розвиток електронної комерції:

1. розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зниження вартості послуг і підвищення доступу до Інтернету, що спричинило активне впровадження технологій у всі сфери життя;
2. поява різних пристроїв, таких як планшети та смартфони, які дозволяють здійснювати покупки незалежно від місцезнаходження, заощаджуючи час;
3. прискорення ритму життя, що спонукає до пошуку зручніших способів замовлення необхідних товарів;

4. зміна підходів споживачів, обумовлена розвитком електронних магазинів, що пропонують широкий вибір товарів за цінами, інколи нижчими, ніж у традиційних магазинах;
5. активне створення електронних платформ для продажу та просування продукції світовими ритейлерами, особливо серед молоді;
6. розвиток логістичних, кур'єрських і карго компаній;
7. вплив глобальної пандемії COVID-19, яка призвела до значних обмежень і локдаунів, змусивши підприємців шукати нові шляхи ведення бізнесу;
8. кардинальні зміни в глобальній системі електронних платежів завдяки розвитку ІКТ та їхньому інтегруванню у фінансовий сектор.

Таким чином, аналізуючи наукове дослідження професора доходимо до логічного заключення, виведеного автором стосовно того, що ці чинники зіграли вирішальну роль в тому, що електронна комерція наразі демонструє найдинамічніше зростання у світі та має великий потенціал для подальшого розвитку. Обсяги е-ринку невпинно збільшуються, як і капіталізація компаній, що працюють у цій сфері [4].

Варто також підкреслити, що роль електронної комерції у розвитку національної економіки розглядається з двох основних точок зору:

1. *Електронна комерція як частина національної економічної системи.* Важливо проаналізувати, як інституційне забезпечення впливає на розвиток електронної комерції. Необхідно дослідити функціонування секторів, що сприяють розвитку електронної комерції, а також загальні умови для інвестиційної діяльності в країні. В цьому випадку акцент робиться на тому, як умови для розвитку електронної комерції змінюються і які трансформації потрібні для прискорення її розвитку.

2. *Електронна комерція як окремий компонент національної економіки.* У цьому контексті слід розглядати електронну комерцію як самостійний елемент, що позитивно впливає на інші сфери економіки. Аналіз має зосереджуватися на особливостях функціонування електронної комерції, її впливі на економічні відносини, а також на розвитку сфер, які залежать від електронної комерції або значною мірою пов'язані з її станом. Тут увага зосереджується на внеску електронної комерції у формування сприятливого інвестиційного клімату та підтримку розвитку інших економічних суб'єктів [5].

В додаток, зазначимо, що з огляду на те, що електронна комерція є відносно новим і складним явищем, на сьогодні немає єдиного загальноприйнятого підходу до її визначення та розуміння.

Так, при аналізі наукових концепцій та правової практики доходимо до висновку, що різні джерела трактують електронну комерцію по-різному. У вузькому сенсі, електронна комерція означає здійснення торговельних операцій через Інтернет. У ширшому контексті, це ведення бізнесу в транскордонних мережах, що охоплює не лише продаж товарів і послуг, але й усі супутні бізнес-процеси, зокрема маркетинг, обслуговування клієнтів, фінансові транзакції та управління даними.

Зауважимо, що термін «електронна комерція» виник на початку 1990-х років, коли Інтернет почав використовуватися для комерційних цілей, а велика кількість користувачів почала активно долучатися до Всесвітньої мережі. Це спричинило значне розширення можливостей електронної комерції [6].

Дослідники А.Ю. Берко, В.А. Висоцька та В.В. Пасічник визначили електронну комерцію як одну з найбільш розвинутих складових цифрової економіки. Вони підкреслюють, що її функції не обмежуються лише взаємодією між сторонами під час здійснення операцій купівлі-продажу через інформаційні мережі [7].

Л.Б. Самойленко вважає, що електронна комерція є галуззю економіки, яка базується на використанні комп'ютерних мереж і охоплює фінансові та торговельні операції, а також супутні бізнес-процеси [8].

А.А. Маєвська визначає термін «електронна комерція» як застосування електронних комунікацій та технологій обробки цифрової інформації для формування та зміни відносин, а також для створення вартості між організаціями та індивідами [9].

А.В. Мартовий підкреслює, що електронна комерція є діяльністю організації або особи, яка переважно націлена на отримання прибутку через угоди та транзакції в Інтернеті [10].

Як слушно висуває свою позицію В.М. Полях, з якою ми також погоджуємось, електронна комерція є специфічною складовою електронного бізнесу, що охоплює всі суспільні відносини, пов'язані з купівлею-продажем товарів, послуг та інформації через Інтернет, використовуючи всі доступні в мережі інструменти [11].

Разом з тим, одним із перших науковців, хто звернув увагу на теоретичні аспекти електронної комерції, є американський економіст Девід Козье. Він розглядав електронну комерцію як процес здійснення купівлі-продажу та переказу коштів через комп'ютерні мережі. У своїх дослідженнях Д. Козье дійшов висновку, що електронна комерція базується на принципах традиційної торгівлі, проте є більш гнучкою завдяки використанню електронних мереж. Він також вказував на взаємозамінність понять «електронна комерція» та «електронна торгівля». Однак, це

визначення електронної комерції можна вважати неповним, оскільки воно обмежується лише інструментами реалізації традиційних торгових процесів [12].

Згадуючи нормативно-правове врегулювання електронної комерції, підкреслимо, що відносинами у сфері електронної комерції, згідно положень Закону України «Про електронну комерцію», : «відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру» [13].

Підкреслимо також, що процес формування міжнародно-правової основи для електронного обміну розпочався в рамках ЮНСІТРАЛ, яка розробила низку міжнародних документів для регулювання електронної комерції: Типовий Закон про електронну торгівлю, Конвенція ООН про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах, Директива ЄС «Про електронну комерцію» від 8 червня 2000 року, Типовий закон ЮНСІТРАЛ про електронні підписи 2001 року та інші. Так, згідно з визначенням ЮНКТАД, електронна комерція охоплює всі форми угод, пов'язаних із комерційною діяльністю організацій і фізичних осіб, які ґрунтуються на обробці та передачі цифрової інформації, включаючи тексти, звукові та візуальні дані [14].

Таким чином, електронною комерцією є процес купівлі, продажу або обміну товарами, послугами та інформацією за допомогою електронних засобів, переважно через Інтернет платформи, охоплюючи різноманітні бізнес-процеси, як-от: онлайн-торгівлю, електронні платежі, цифровий маркетинг, управління ланцюгами постачання тощо.

Підкреслимо, що закріплення права на підприємницьку діяльність у статті 42 Конституції України забезпечує вільний вибір видів діяльності та управління прибутком. Це сприяє конкурентоспроможності між підприємцями, охороняє права споживачів від проявів недобросовісної конкуренції та забезпечує баланс монополізму в усіх сферах бізнесу. Дане право ґрунтується на принципах підприємницької свободи, яка дозволяє особі здійснювати бізнес на свій розсуд та ризик, якщо це не заборонено законом, з метою отримання прибутку. Разом із вказаним, реалізація особистої волі повинна враховувати інтереси суспільства, держави та інших осіб. У процесі виконання своїх обов'язків держава іноді бере на себе надмірну відповідальність, що включає встановлення рамок для реалізації цієї свободи [15].

Як цілком справедливо відмічає А.Ю. Олійник, зміст конституційної свободи на підприємницьку діяльність охоплює ряд правових можливостей, зокрема:

а) реалізація власної господарської діяльності самостійно, ініціативно та систематично, за умови, що це не заборонено або не обмежено законом;

б) вимога вжиття від зобов'язаних осіб заходів, що сприяють реалізації прав уповноваженими суб'єктами;

в) отримання соціальних вигод від досягнення економічних і соціальних результатів, а також отримання прибутку;

г) звернення до відповідних органів або посадових осіб у адміністративному чи судовому порядку з вимогою захисту та відновлення порушеного права на підприємницьку діяльність [16].

Як підкреслюють автори видання «Економіка підприємства», а саме О.І. Лисак, Л.О. Андрєєва та Л.О. Болтянська конституційна свобода у сфері підприємницької діяльності має важливе значення, зокрема, в аспекті забезпечення вільного доступу до матеріальних і нематеріальних ресурсів у процесі виробництва, надання послуг, виконання робіт та здійснення торгівлі. Підприємець має право вільно використовувати, обмінювати, розподіляти та управляти отриманими матеріальними ресурсами. Свобода підприємницької діяльності також охоплює право розпоряджатися отриманими прибутками. Прибуток є важливим джерелом фінансових ресурсів для підприємств, а також основою для формування централізованих і децентралізованих фондів. Завдяки прибутку держава наповнює свій бюджет, фінансує розширення підприємств, стимулює працівників та вирішує соціальні й культурні завдання. Таким чином, ефективна та прибуткова діяльність суб'єктів господарювання є ключовою передумовою економічного зростання країни [17].

Так, О.В. Пушкіна, досліджуючи економічні права людини та проблеми становлення громадянського суспільства, робить висновок, що економічна свобода особи є ключовою умовою для самореалізації як індивідів, так і колективів. Вона дозволяє виражати та задовольняти приватні інтереси й потреби, а основою такої саморегуляції є саме економічна свобода. Пушкіна також зазначає, що недостатньо ефективна політика держави у створенні сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності веде до ускладнень у реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність. Водночас діяльність української держави повинна бути спрямована як на захист економічних свобод, так і на формування економічного середовища, яке забезпечить вільну й ефективну взаємодію

різних інтересів громадян, що принесе користь як їм самим, так і державі та суспільству загалом [18].

Погоджуємось із професором О. Гарагоничем, котрим зазначає, що обговорювати в нинішніх умовах питання про внесення змін до Конституції України щодо права на підприємницьку діяльність видається недоцільним і передчасним. Фактично законодавчі методи розвитку правового забезпечення реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність в Україні ще не вичерпали свого потенціалу. Для забезпечення стабільності правового статусу підприємця замість оновлення конституційних норм слід удосконалити практичні гарантії, способи та механізми реалізації права на підприємницьку діяльність у рамках Господарського кодексу України. Рекодифікація законодавства України могла б сприяти ефективній реалізації підприємницьких повноважень. Важливу роль у забезпеченні розуміння змісту та особливостей реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність та подальшому розвитку законодавчого регулювання відповідно до з конституційними засадами має здійснювати Конституційний Суд України. Основними чинниками, як підкреслює науковець, що стримують розвиток підприємництва в Україні в нинішніх умовах, є: порушення органами державної влади та місцевого самоврядування гарантій конституційне право на підприємницьку діяльність, закріплене в Конституції України та законах;- надмірний адміністративний тиск на суб'єктів господарювання;- низький рівень економічних стимулів для ефективного розвитку інституту підприємництва;- недостатній увагу до питань підготовки в навчальних закладах до заняття підприємницькою діяльністю. Подальші наукові дослідження мають здійснюватися в напрямку мінімізації шкідливого впливу цих чинників на розвиток національного підприємництва [19].

Висновки. Таким чином, підсумовуючи наше дослідження підкреслимо, що *взаємозв'язок між правом на підприємницьку діяльність та електронною комерцією* полягає в тому, що електронна комерція є однією з форм реалізації підприємницької діяльності, яка адаптована до сучасних умов цифрової економіки та розвитку інформаційних технологій. Зокрема, даний взаємозв'язок втілюється крізь призму наступних правовідносин:

1. *право на підприємницьку діяльність як основа.* Конституційне право на підприємницьку діяльність забезпечує можливість вільно обирати й здійснювати економічну діяльність з метою отримання прибутку. Це право охоплює свободу вибору форми ведення бізнесу, розпорядження прибутком і захисту своїх інтересів у процесі здійснення господарської діяльності;

2. *діджиталізація як форма підприємництва*. Електронна комерція (e-commerce) розширює традиційні можливості ведення бізнесу, пропонуючи нові шляхи для підприємців через Інтернет. Вона охоплює не лише купівлю-продаж товарів і послуг, а й різні бізнес-процеси, пов'язані з обміном цифрової інформації, веденням фінансових транзакцій та управлінням логістикою;

3. *цифрові можливості*. Завдяки електронній комерції, право на підприємницьку діяльність розширюється за рахунок доступу до глобальних ринків і спрощення взаємодії з клієнтами, що дозволяє вести бізнес незалежно від географічних меж і часу. Підприємці можуть швидко впроваджувати нові технології, автоматизувати бізнес-процеси та забезпечувати індивідуальний підхід до споживачів через цифрові платформи;

4. *захист, забезпечення та врегулювання*. Так, держава, реалізуючи конституційне право на підприємницьку діяльність, повинна забезпечувати правове регулювання електронної комерції. Це включає захист прав споживачів, контроль за якістю послуг, регулювання цифрових підписів, захист персональних даних і підтримку безпеки онлайн-платежів;

5. *інновації та конкуренція*. Електронна комерція стимулює розвиток підприємництва, посилюючи конкуренцію завдяки можливостям інновацій. Підприємці, що працюють в e-commerce, отримують конкурентні переваги через ефективність цифрових технологій і глобальні можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bruno Moriset. E-Business and e-Commerce. 2018. 18 p. DOI: fhalshs-01764594f.
2. Surmanidze, Zeinab. Role of E-commerce in Economy. *Proceedings of the Finance and Economics Conference*. Vol. 7. 2016. P. 1–5.
3. Стендер С.В., Лисак О.І., Лук'яненко Н.Е. Розвиток електронної комерції та її вплив на цифрову економіку. *Академічні візії*. № 24. 2023. С. 1–13.
4. Крилов Д.В. Розвиток електронної комерції в сучасних умовах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. № 12. 2014. С. 1–5.
5. Циброва А.В. Роль електронної комерції в розвитку національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. № 26. 2019. С. 143–145.
6. Scott Borhauer. The role of e-commerce in the Fourth Industrial Revolution. 2018. URL: <http://surl.li/jyqhh>.

7. Берко А.Ю., Висоцька В.А., Пасічник В.В. Системи електронної контент-комерції: Монографія. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. 612 с.
8. Самойленко Л.Б. Застосування технологій електронної комерції для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3997>.
9. Маєвська А.А. Електронна комерція і право. Харків. 2010. 256 с.
10. Мартовий А.В. Сутність та основні характеристики електронного бізнесу, електронної комерції, електронного та інтернет-маркетингу. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 56, Т. 1. С. 146–152.
11. Полях В.М., Кривошеєва Н.М., Клочко В.М., Шарапова О.М., Чуйко Н.В. Електронна комерція: теоретико-правові засади та сучасний стан в Україні. *ScienceRise*. 2017. № 5. С. 11–17.
12. Scholarly Community Encyclopedia. E-Commerce. URL: <https://encyclopedia.pub/entry/43940>.
13. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015 р. № 45. Ст. 2344.
14. Тертичний Я.С. Сутність та природа електронної комерції. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 3. Т. 2. С. 277–284.
15. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
16. Олійник А.Ю. Конституційне право особи на підприємницьку діяльність в Україні. *Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: Всеукраїнська науково-практична конференція (м. Київ, 30 березня 2017 р.)*. Київ : КНУТД, 2017.
17. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.І. Лисак, Л.О. Андрєєва, Л.О. Болтянська. Мелітополь: Люкс, 2020. 272 с.
18. Пушкіна О.В. Економічні права людини в Україні та проблеми становлення громадянського суспільства. *Науковий Вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ*. 2005. № 3 (22). С. 169–180.
19. Harahonych O. Constitutional right to entrepreneurial activity: theoretical and legal aspect. *Конституційно-правові академічні студії*. № 3. 2020. С. 27–40.
20. Лазур Я.В. Забезпечення прав і свобод громадян України у сфері публічного

- управління: адміністративно-правовий механізм: монографія. К.: Четверта хвиля. 2010. 240 с.
21. Лазур Я.В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 392–398.
 22. Белов Д.М., Белова М.В., Палапа Б.Б. Соціальне підприємництво: поняття та ознаки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 75(1). Ч. 1. 2023. С. 149–155.
 23. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Заборовський В.В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 76(2). Ч. 2. 2023. С. 299–304.